

विद्याया रताः Icop. 9.12. Dieselbe Bedeutung hat bisweilen उ in Verbindung mit किम्; s. u. 7. — 5) उ — उ, उ — उत्t einestheils — andertheils; sowohl — als auch: स्त्रीरु तद्वर्तितुं सूतं उ वत् RV. 7, 101, 2. अन्यम् पुत्रं वं पयस्य उ तं परि घृणाते 10, 10, 14. अस्या उ पु ण उप मातये भुवः — घो षु त्वा ववतीमहि 1, 138, 4. मो षु — मोत 139, 8. सहस्रम् कृ ब्राह्मण तु-यं दक्षः सश्यापर्ण उ मे यज्ञ इति Ait. Br. 7, 34. Çat. Br. 5, 2, 1, 19. — 6) das im Veda am Pāda-Ende und zwar in Versmaassen, welche Kürze der drittletzten Stelle verlangen, erscheinende उ nach Infinitiv-Dativen auf त्वे, z. B. कृत्वा उ, पात्वा उ, dürfte, da es in diesem Falle vollständig müssig wäre, also sonst nicht am Satzende gefunden wird (mit seltenen Ausnahmen, welche zum Theil einen ähnlichen Lautvorgang annehmen lassen), als missverständliche Abänderung einer älteren den Diphthong zerlegenden Aussprache त्वा इ angesehen werden. So ist wohl auch Ait. Up. 2, 6 (उताविधानम् लोकं प्रेत्य कश्च न गच्छतीति). अहो विधानम् लोकं प्रेत्य कश्चित्समभ्रुता इ) समभ्रुता इ zu lesen. — 7) in der klass. Sprache hat sich उ ausser nach अथ (s. u. अथ 7, a) und न nur noch nach किम् erhalten: किम् प्रतिकूलं विधातरि न संभाव्यते was wohl (Sch.: = सर्वमपि प्र० वि० न सं०) Prab. 44, 14. Amar. 31. आभाषस्ते किम् न विदितः ist dir etwa nicht bekannt? Çāntiç. 3, 18. किम् (ob wohl) परमार्थत एव देव्या व्रतनिमित्तो जयमारम्भः स्यात् Vikr. 38, 15. कस्मिन् किम् तेन weswegen wohl hat er gelacht? Kathās. 5, 23. न ज्ञाने संमुख्यायते प्रियाणि वदति प्रिये। सर्वाण्यङ्गानि मे यासि श्रोत्रतां किम् (oder) नेत्रताम् Amar. 63. किम् — उत् utrum — an: सेव्या नितम्बाः किम् भूयराणामुत स्मरस्मेरविलसिनीनाम् Bhartr. 1, 18. In den folg. Beispp. bed. उ dagegen (vgl. 4): देवराज्ञमपि कुङ्कु मत्तैरावणागामिनम्। वज्रपाणिमहं कृत्या किम् (wie dagegen d. i. wie viel eher) तं मानुषं रणे || R. 3, 29, 23. पृथिवीमपि कामं त्वं ससागरवनाचलाम्। परिवर्तयितुं शक्तः किम् तं रावणं रणे || 4, 26, 15. अपि यत्सुकरं कर्म तदप्येकेन डुष्कारम्। विशेषतो ऽसकृद्येन किम् (wie viel mehr) राख्यं महेदयम् || M. 7, 55. Pāṇāt. I, 337. II, 178. Hit. Pr. 10. Auf diese Weise den Gegensatz hervorhebend erscheint किम् schon Çat. Br. 14, 4, 2, 22: एकस्मिन्नेव पशावादीयमाने ऽप्रियं भवति किम् बहुषु. Nach AK. 3, 5, 5 steht किम् विकल्पे, nach H. 1536 विर्वि, nach H. an. 7, 39 und Med. avj. 53 संभावनायाम् und विमर्शे. Vgl. 3, c. — Diese Partikel wird von Pāṇini (vgl. auch gaṇa चादि) zum Unterschiede von der interj. उ am Ende mit einem stummen ज (उज्) geschrieben, von Vopadeva mit einem stummen उ (उज्). Ueber die Behandlung von उ in euphonischer Beziehung s. P. 1, 1, 17. 18. 8, 3, 21. 33. 6, 1, 125, Sch. Vop. 2, 22. Ueber उ vor लोक s. u. diesem Worte. Man hat उ mit वा in Verbindung gebracht; vgl. auch उत्.

3. उ, अँवते brüllen (शब्दे) Dhātup. 26, 52. अँवते गौः Durgad. bei West.

4. उ (vielleicht kürzere Form von अँव्) ermuntern, auffordern: उवे अँव सुलाभिके पयैवाङ्ग भविष्यति RV. 10, 86, 7.

— आ partic. अँत angerufen, aufgefordert: अँते मे खावापृथिवी श्रोता देवो सरस्वती। श्रोता म् इन्द्रश्चाग्निश्च कृमिं जम्भयतामिति AV. 5, 23, 1. 6, 23, 2. 94, 3.

— वि aufmuntern: यूथेवं पृथो व्युनेति गोपाः RV. 5, 31, 1.

5. उ m. ein Bein. Çiva's Traik. 1, 1, 47. Siddh. K. zu P. 7, 1, 90. Brahman's nach einem Ekākṣharakoṣha im ÇKDn.

उक (उकाज्) indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

उकनाह् m. ein hell- oder dunkelbraunes Pferd H. 1241. — Wohl ein Fremdwort.

उकार (उ + कार) m. der Laut u Ait. Br. 5, 32. M. 2, 76.

उक्ता 1) adj. s. u. वच् und अनुक्त; davon nom. abstr. उक्तात् das Gesagtwordensein: इति चित्तनैरप्युक्तत्वात् Sāh. D. 6, 3. — 2) n. Traik. 3, 3, 7. a) Wort, Ausdruck Vop. 23, 20. — b) ein aus 4 Mal 1 Silbe bestehendes Metrum Med. t. 4. Nach Colebr. Misc. Ess. II, 158 उक्ता oder उक्थ. — 3) m. N. pr. var. l. für उक्त Bhāg. P. im VP. 461, N. 8.

उक्तपुंस्क (von उक्त + पुंस्) von dem auch ein masc. erwähnt wird; ein fem. oder neutr., dem ein nur durch den Begriff des Geschlechts sich unterscheidendes masc. zur Seite steht Vop. 4, 8. — Vgl. भाषितपुंस्क.

उक्तप्रत्युक्तं (उ० + प्र०) n. Rede und Gegenrede, Unterredung Çat. Br. 14, 5, 4, 10.

उक्ति (von वच्) f. Ausspruch, Verkündung; Rede, Ausdruck, Wort AK. 1, 1, 5, 1. स्तोत्रात्ता bei Verkündung der Wahrheit M. 8, 104. विप्रधर्माक्ति MBh. 1, 3251. क प्रीतिः क च त उक्तिः R. 3, 79, 48. मिथ्यावक्रोक्तिभिः Pāṇāt. 44, 20. चक्रोक्तिभिः Çāk. 44, 5. पाठवं संस्कृतोक्तिषु Hit. Pr. 2. एवं शिवे समाप्तेऽहो Kathās. 24, 190. 16, 8. P. 7, 2, 110, Sch. Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Vop. 26, 219. एकोप्योक्त्या mit einem Worte AK. 1, 1, 2, 10. Traik. 2, 8, 4. H. 124. 704. नाट्योक्ति ein Bühnenausdruck AK. 1, 1, 2, 11. 14. H. 333. — Vgl. अचक्रोक्ति, अन्योऽन्योक्ति, नमउक्ति, सत्पयोक्ति, सूक्तोक्ति.

उक्थं (wie eben) 1) n. AK. 3, 6, 30. Siddh. K. 249, a, 6. a) Spruch, Preis, Lob: इन्द्राय नूनमर्चतोक्थानि च ब्रवीतन RV. 1, 84, 5. neben स्तोम 8, 10. 136, 5. 2, 11, 3 und sonst. विप्रो उक्थेभिः क्वयै गृणति 3, 34, 7. गीर्भिरुक्थैः 31, 4. स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः 6, 69, 3. पिथ्याण्युक्थानि या वः शस्यते पुरा चित् 7, 36, 23. कदा ते उक्था संधमाद्योनि कदा भवन्ति सुख्या गृहे ते 4, 3, 4. ये कुरी मेधयोक्था मर्दत इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अद्यो 33, 10. 30, 17. 9, 24, 6. AV. 2, 12, 2. 6, 33, 2. 7, 63, 1. VS. 26, 3. — b) in der Liturgie eine besondere Art von Sprüchen oder Spruchreihen zur Gattung der शस्त्र gehörig, Recitationen im Gegensatz zum Gesungenen (सामन्) und den Opferformeln (यजुस्, ब्रह्मन्); vgl. Mahān. zu VS. 7, 22. RV. 10, 130, 3, 4. VS. 15, 10. fgg. अर्धचैरुक्थानां त्र्यं पदैरात्रेति निविदः 19, 25. TS. 3, 2, 9, 1. fgg. Ait. Br. 2, 37. 38. 3, 39. आत्यमेवाग्नीधीयाया उक्थं मरुवतीयं पोत्रीयायै वैश्वदेवं नेष्टीयायै 6, 14. यदेकाक्थं वा एतद्यत्प्रउगम् 3, 1, 2. 10. 11. त्रीण्युक्थान्येतैरु तर्हि यज्ञः प्रतितिष्ठति Çat. Br. 3, 9, 2, 33. त्रिभ्य एवैनं प्रातःसवनं उक्थेभ्यो विगृह्णाति त्रिभ्यो माध्यंदिनसवने 4, 2, 3, 6. 1, 7, 4, 4. ऐन्द्राग्रानि ह्युक्थानि 4, 2, 5, 14. कैतस्य साम उक्थं का प्रतितिष्ठा 12, 8, 2, 27. 28. 5, 5, 2, 3. 12, 3, 4, 2. 13, 5, 2, 10. 4, 10. 14, 4, 1. fgg. सैव क्तसाम तदुक्थं तद्यनुस्तद्वत् Khānd. Up. 1, 7, 5. VP. 42. उक्थविदं Çat. Br. 14, 8, 14, 1. उक्थोवध 10, 6, 2, 10. अनुक्थ (s. auch d.) Ait. Br. 6, 13. das grosse Uktha (मरुडुकथम्, वरुडुकथम्) heisst eine Spruchreihe von drei Abschnitten, deren jede achtzig dreigliedrige Strophen (तृच) enthält; sie bildet den Abschluss des Agnikājana; vgl. मरुवत्त. Çat. Br. 2, 3, 2, 20. 8, 6, 2, 2. fgg. 9, 1, 1, 44. त्रयो कृ वै समुद्राः। अग्निर्गुप्तो मरुवत्तं सामो मरुडुकथमचाम् 3, 2, 12. 10, 3, 2, 1. 5. 20. 12, 3, 2, 14. 6, 4, 41. उक्थ = सामभेद U. 2, 7. = सामन् Traik. 1, 1, 116. उक्थं सामविशेषः।